

Biện pháp tổ chức dạy học môn Hoạt động trải nghiệm - Hướng nghiệp nhằm phát triển năng lực cho học sinh trung học phổ thông

Hồ Thị Xuân Hương*, Thái Thị Lan Anh**

*GV Lịch sử Trường THPT Thành Sen, Tp. Hà Tĩnh, tỉnh Hà Tĩnh

**GV Ngữ văn Trường THPT Thành Sen, Tp. Hà Tĩnh, tỉnh Hà Tĩnh

Received: 10/7/2024; Accepted: 16/7/2024; Published: 7/8/2024

Abstract: In the 2018 general education program, experiential and career guidance activities are compulsory educational activities that play an important role in the goal of developing students' qualities and competencies. At the high school level, the program focuses on career guidance activities to develop career orientation capacity. Through these activities, students are assessed and self-assessed in terms of their abilities and strengths related to potential careers, as a basis for choosing their own future careers. In this article, we propose several solutions to effectively organize experiential and career guidance activities for high school students.

Keywords: Experiential activities, career guidance; capacity development; students; high school.

1. Đặt vấn đề

Nghị quyết số 29-NQ/TW của Ban chấp hành Trung ương Đảng (khóa XI) về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đã khẳng định: mục tiêu của đổi mới chương trình, sách giáo khoa phổ thông là nhằm tạo chuyên viên căn bản và toàn diện chất lượng và hiệu quả giáo dục phổ thông, góp phần chuyển nền giáo dục nặng về truyền thụ tri thức sang nền giáo dục phát triển toàn diện cả về phẩm chất, năng lực, hài hòa: đức, trí, thể, mỹ và phát huy tối đa tiềm năng của mỗi học sinh (HS) để các em trở thành công dân có trách nhiệm đáp ứng được yêu cầu xây dựng, bảo vệ đất nước trong thời đại toàn cầu hóa và cách mạng công nghiệp mới. Theo đó, Chương trình giáo dục phổ thông 2018 đã hướng tới thay đổi linh hoạt các phương pháp dạy học truyền thống thành các phương pháp dạy học tích cực, nhằm lấy người học làm trung tâm: “giúp HS làm chủ kiến thức phổ thông, biết vận dụng hiệu quả kiến thức, kỹ năng đã học vào đời sống và tự học suốt đời, có định hướng lựa chọn nghề nghiệp phù hợp, biết xây dựng và phát triển hài hòa các mối quan hệ xã hội, có cá tính, nhân cách và đời sống tâm hồn phong phú, nhờ đó có được cuộc sống có ý nghĩa và đóng góp tích cực vào sự phát triển của đất nước và nhân loại” [4, tr.17].

Để hình thành được phẩm chất, năng lực, HS nhất định phải được tham gia vào các hoạt động, phải được trực tiếp làm, trực tiếp trải nghiệm. Chính vì thế, hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp (HĐTN-HN) với tư cách là hoạt động giáo dục bắt buộc có vai trò rất quan trọng nhằm hướng đến mục tiêu giáo

dục phát triển phẩm chất và năng lực HS. Mục tiêu của môn học HĐTN-HN được xác định “HĐTN và HĐTN hướng nghiệp giúp HS khám phá bản thân và thế giới xung quanh, phát triển đời sống tâm hồn phong phú, biết rung cảm trước cái đẹp của thiên nhiên và tình người, có quan niệm sống và ứng xử đúng đắn, đồng thời bồi dưỡng cho HS tình yêu đối với quê hương, đất nước, ý thức về cội nguồn và bản sắc của dân tộc để góp phần giữ gìn, phát triển các giá trị tốt đẹp của con người Việt Nam trong một thế giới hội nhập”. HĐTN-HN coi trọng các hoạt động thực tiễn mang tính tự chủ của HS, về cơ bản là hoạt động mang tính tập thể trên tinh thần tự chủ cá nhân, với sự nỗ lực giáo dục giúp phát triển sáng tạo và cá tính riêng của mỗi cá nhân trong tập thể.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sử dụng phương pháp dạy học dự án

Dạy học theo dự án là một hình thức dạy học, trong đó người học thực hiện một nhiệm vụ học tập phức hợp, có sự kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, tạo ra các sản phẩm có thể giới thiệu. Nhiệm vụ này được người học thực hiện với tính tự lực cao trong toàn bộ quá trình học tập [7, tr.90].

Trong việc tổ chức hoạt động dạy học môn TN, HN, dạy học dự án là một hình thức dạy học quan trọng để thực hiện quan điểm dạy học hiện đại như: định hướng vào người học, định hướng hành động. Mục tiêu của dạy học dự án là tạo ra một môi trường học tập tích cực và sáng tạo cho HS. Thông qua việc tham gia vào các hoạt động trải nghiệm, HS sẽ có cơ hội phát triển toàn diện về kỹ năng, kiến thức và lòng

tự tin. Đồng thời, dự án cũng giúp tạo ra một cộng đồng học tập tích cực.

Các hoạt động trong dự án có thể bao gồm:

1. Tổ chức các buổi workshop về kỹ năng sống, kỹ năng mềm như giao tiếp, quản lý thời gian, giải quyết xung đột,...

2. Thiết kế các hoạt động thực tế như thăm các doanh nghiệp, tổ chức tình nguyện, tham gia các sự kiện cộng đồng,...

3. Xây dựng các chương trình học ngoại khóa như cắm trại, thể thao đồng đội, du lịch học đường,...

Để thực hiện dự án này, cần có sự hợp tác chặt chẽ giữa các GV, phụ huynh và HS. Cần có sự hỗ trợ từ các đối tác trong cộng đồng như doanh nghiệp, tổ chức xã hội, các chuyên gia về giáo dục và phát triển cá nhân.

Ví dụ: Dạy chủ đề 6: Bảo tồn cảnh quan thiên nhiên (Sách Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp 11), GV yêu cầu HS lập kế hoạch, triển khai và hoàn thành dự án: Bảo tồn và quảng bá hình ảnh cảnh quan thiên nhiên, danh lam thắng cảnh ở địa phương.

- Xác định mục tiêu của dự án: Giúp HS nhận thức được ý thức bảo tồn cảnh quan thiên nhiên, phát huy trách nhiệm của bản thân trong việc bảo tồn cảnh quan thiên nhiên; từ đó phát huy được khả năng nắm bắt thông tin, khả năng lập kế hoạch, khả năng sáng tạo của HS.

- Nội dung dự án: Tìm hiểu đặc điểm về một hoặc một số cảnh quan, danh lam thắng cảnh ở địa phương; nắm bắt tình hình bảo tồn, phát huy các cảnh quan, danh lam thắng cảnh; xây dựng kế hoạch để quảng bá cảnh quan thiên nhiên, danh lam thắng cảnh nhằm phát triển du lịch địa phương; tuyên truyền đến người dân địa phương các biện pháp phòng chống ô nhiễm, bảo vệ môi trường, bảo vệ cảnh quan thiên nhiên, ý thức xây dựng, phát triển du lịch cộng đồng...

- GV chuyển giao nhiệm vụ cụ thể: HS làm việc theo nhóm, có thể tìm hiểu tổng quan về cảnh quan thiên nhiên hoặc lựa chọn 1 danh lam thắng cảnh để nghiên cứu và thực hiện dự án. Sử dụng các phương tiện hỗ trợ như sách vở, internet, máy tính, máy ảnh, máy quay... để thu thập thông tin và làm sản phẩm. Trình bày sản phẩm dưới dạng báo cáo, poster, video, slide... và chia sẻ với cả lớp.

GV có thể định hướng bằng một số câu hỏi như:

+ Tìm hiểu về cảnh quan thiên nhiên: Địa phương có những cảnh quan thiên nhiên nào nổi bật? Nêu một vài đặc điểm về cảnh quan thiên nhiên đó?

+ Tìm hiểu hoạt động phát triển du lịch tại địa phương: thu thập hình ảnh, dữ liệu về hoạt động du lịch; đề xuất các giải pháp và xây dựng mô hình quản

lí hướng đến du lịch bền vững - du lịch sinh thái.

+ Xây dựng kế hoạch bảo tồn, phát huy cảnh quan thiên nhiên, danh lam thắng cảnh ở địa phương: Bản thân em thấy cần làm gì để bảo tồn và phát huy các cảnh quan thiên nhiên, danh lam thắng cảnh ở địa phương? Hãy đóng vai trò là một người dân địa phương (hoặc một hướng dẫn viên du lịch) giới thiệu cho du khách về những cảnh quan này.

- HS tham quan tìm hiểu về các cảnh quan, thu thập, xử lý thông tin viết bài thu hoạch; HS báo cáo sản phẩm bằng nhiều cách sáng tạo khác nhau (video, thuyết trình, powerpoint, đóng vai...). GV nhận xét đánh giá sản phẩm của các nhóm học tập.

Để phát triển năng lực cho HS, GV có thể thiết kế các HĐTN thiên nhiên và tổ chức thông qua hoạt động nhóm nhỏ bằng các hoạt động trải nghiệm thực tiễn như phỏng vấn cộng đồng, xây dựng mô hình, qua đó giúp HS khám phá tri thức, có thái độ yêu thiên nhiên và hợp tác đưa ra các giải pháp giải quyết vấn đề về thiên nhiên và môi trường địa phương theo hướng phát triển bền vững.

2.2. Sử dụng PPD đối thoại, tranh biện

Khi sử dụng phương pháp đối thoại, tranh biện, GV cần lên kế hoạch, định hướng triển khai các vấn đề:

- Tìm hiểu vấn đề cần tranh biện: Có chủ đề là gì? Liên quan đến những lĩnh vực nào trong cuộc sống? Từ khóa của vấn đề cần tranh biện đó là gì?

- Xác định các luận điểm, tìm ra các dẫn chứng phù hợp cho từng luận điểm: Đưa ra những luận điểm logic, khoa học, rõ ràng để chứng minh cho vấn đề cần tranh biện; đồng thời, ở mỗi luận điểm có những dẫn chứng đáng tin cậy, dễ hiểu để chứng minh cho luận điểm đó.

- Sắp xếp và cân bằng các câu tranh biện: Các câu tranh biện cần được sắp xếp có logic, hỗ trợ nhau trong quá trình tranh biện.

- Thuyết trình: Có thái độ, cách thuyết trình tự tin, chủ động, kết hợp hài hòa giữa ngôn ngữ cơ thể với ngôn ngữ nói, tạo ra những tương tác với người nghe trong quá trình thuyết trình.

- Bảo vệ ý kiến cá nhân, đồng thời biết lắng nghe, tiếp thu ý kiến người khác.

- Trả lời các câu hỏi chất vấn: trả lời rõ ràng, rành mạch, kết hợp với việc bảo vệ vấn đề mà mình đang tranh biện.

Ví dụ: chọn vấn đề tranh biện: **Học đại học hay đi xuất khẩu lao động**

- Bước 1: GV phân công HS chuẩn bị nội dung tranh biện

+ Lựa chọn đề tài: *Du học sẽ mang lại cho học*

sinh cơ hội tiếp cận nền giáo dục tốt hơn.

+ Lập đội tham gia tranh biện: GV chia lớp làm 2 nhóm, mỗi nhóm cử ra 1 đội chơi (4-5 thành viên): 1 đội tán thành, 1 đội phản đối; còn lại các thành viên trong nhóm chuẩn bị nội dung, hỗ trợ đội chơi.

+ Lớp cử ra 2 bạn làm người điều hành, theo dõi, đánh giá.

+ Cử ra Ban giám khảo: có thể mời 1 số GV tham gia dự giờ, làm giám khảo.

- *Bước 2:* Các nhóm nghiên cứu, chuẩn bị ý kiến tranh biện

+ Xây dựng những ý kiến để bảo vệ quan điểm của đội chơi.

+ Dự kiến những lí lẽ có thể phản bác và suy đoán những lí lẽ mà phía đối lập có thể sử dụng để bảo vệ quan điểm của họ.

+ Chuẩn bị một số video, hình ảnh có thể làm dẫn chứng để làm rõ quan điểm của mình.

+ Để tạo sự hấp dẫn 2 đội chơi có thể chuẩn bị đồng phục phù hợp với nội dung.

HS có thể đưa ra những lí lẽ, dẫn chứng khác nhau, chỉ cần thuyết phục và hợp lí. Có thể theo định hướng:

* *Đội 1: Học đại học mới là con đường dẫn đến thành công*

+ Học đại học có thể học được những kiến thức chuyên môn sâu về ngành học của mình, từ đó phát triển năng lực chuyên môn cao hơn; có nhiều cơ hội để nâng cao trình độ, cải thiện vị trí, thu nhập và địa vị trong xã hội.

+ Có môi trường học tập, làm việc chuyên nghiệp và các hoạt động ngoại khóa phong phú, giúp rèn luyện kỹ năng mềm, tăng khả năng tương tác xã hội.

+ Học đại học không giống học nghề.

+ Một người được đào tạo bài bản, được học đúng với “tinh thần đại học” chắc chắn sẽ tự tin bước vào đời, với bất kì mọi công việc cũng như môi trường khác nhau.

+ Không phải tất cả tốt nghiệp đại học đều là tinh hoa.

* *Đội 2: Xuất khẩu lao động là con đường phù hợp thời đại*

+ Cơ hội kiếm được thu nhập cao hơn so với việc làm ở Việt Nam.

+ Bạn sẽ có cơ hội trải nghiệm cuộc sống và văn hóa tại một đất nước mới, tăng trình độ ngoại ngữ và khả năng giao tiếp.

+ Có thể tích lũy được kinh nghiệm làm việc, kỹ năng chuyên môn, mở rộng mối quan hệ xã hội và nâng cao kỹ năng sống.

+ Sau một vài năm sẽ tích lũy được một số tài

chính để có thể về Việt Nam mở kinh doanh riêng, theo đuổi ước mơ của mình.

+ Một dân tộc nếu có xuất khẩu lao động trí óc là điều đáng trân trọng.

- Để phương pháp này phát huy hiệu quả, trước khi tổ chức, GV đưa ra quy tắc tranh biện: Tinh thần tôn trọng, bình đẳng; Bám sát vấn đề tranh luận; Thực hiện yêu cầu của người điều hành; Đảm bảo thời gian quy định cho mỗi lượt phát biểu; Không ngắt lời phía đối lập, không chỉ trích cá nhân, không sử dụng ngôn ngữ thiếu chuẩn mực,...

- *Bước 3:* Tổ chức giờ học đối thoại tranh biện: Hai đội chơi dưới sự điều hành của người dẫn chương trình sẽ lần lượt bày tỏ quan điểm của đội mình, đồng thời lắng nghe để phản hồi lại những quan điểm, ý kiến của đội bạn.

- *Bước 4:* GV cùng điều hành, có thể đặt câu hỏi mà có những kết luận phù hợp. GV cần đưa ra các thang đo, rubric để chấm điểm cho các đội chơi.

Cùng với các phương pháp dạy học tích cực, GV kết hợp áp dụng các kỹ thuật dạy học hiện đại như: kỹ thuật mảnh ghép, kỹ thuật khăn trải bàn, kỹ thuật XYZ, kỹ thuật phòng tranh,... Ngoài ra, GV cần phát huy tối đa các hình thức sân khấu hóa, trò chơi, diễn đàn, hội thảo, hội thi, cuộc thi,...

3. Kết luận

Trải nghiệm, hướng nghiệp là hoạt động giáo dục giúp HS có cơ hội để tham gia các hoạt động phát triển bản thân, hoạt động phục vụ cộng đồng và hoạt động hướng nghiệp. Nhưng để hoạt động này thật sự phát huy hiệu quả, ngoài việc nghiên cứu tổ chức, triển khai một cách khoa học, bài bản, bám sát mục tiêu chương trình giáo dục 2018 thì GV còn phải sự chủ động, sáng tạo trong các thiết kế ý tưởng dạy học để hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp diễn ra tự nhiên cuốn hút và tùy thuộc vào thực tiễn địa phương.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông chương trình tổng thể*, Hà Nội.

2. Bộ Giáo dục và đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông Hoạt động trải nghiệm và Hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp*, Hà Nội.

3. Bộ Giáo dục và đào tạo (2022), *Hoạt động trải nghiệm và Hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp 10, Bộ Kết nối tri thức và cuộc sống*, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

4. Bộ Giáo dục và đào tạo (2022), *Hoạt động trải nghiệm và Hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp 11, Bộ Kết nối tri thức và cuộc sống*, Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.